

В.А. Палехова, доцент,
Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ЗАГАЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВЕ

Стаття присвячена основним проблемам викладання дисципліни «національна економіка». Зроблений огляд українських підручників. Запропонована структура курсу та основні підходи до викладання.

Ключові слова: національна економіка, предмет і структура курсу.

Реалії сучасного світу, глибокі та стрімкі зміни, що відбуваються в економічному житті суспільства, ставлять перед економічною теорією та її викладанням все нові задачі, диктують необхідність своєчасного подолання обмеженості традиційних підходів. Звинувачення на адресу неокласичного *mainstream* економічної теорії загальновідомі: гіпертрофована абстрактність, заформалізованість, неадекватність, догматичність, позаісторизм та інші. Саме на останній недолік, зазіхання на те, що відкриті Історією закономірності справедливі для всіх країн та у всі часи, робила наголос ще німецька історична школа.

У середині XIX ст. п засновник Ф.Ліст виступив проти космополітичної гіпотези А.Сміта, згідно з якою все людство складається з окремих індивідів, тож до уваги слід брати саме індивідуальні інтереси. Подібне ігнорування націй, які поставлені Історією між людиною і людством, на думку історичної школи, було неправомірним. Всупереч класикам, що відстоювали принципи «*freetrade*», виходячи з реалій тогочасної Великої Британії, Ф.Ліст чітко усвідомлював, що за умов технологічної відсталості Німеччини реалізація запропонованого принципу лише законсервує існуючий стан речей, і виступав з позицій протекціонізму. У подальшому підходи історичної школи були розвинуті німецькими економістами (доктрина ордолібералізму) та втілення у життя у вигляді соціальної ринкової економіки.

У 2007 р. в Україні була введена нова дисципліна «національна економіка» і до останнього часу залишалася нормативною. Мета курсу була визначена як вивчення закономірностей та особливостей функціонування національної економіки порівняно з економіками інших країн. Таким чином, специфіка курсу полягає у

дослідженні економічної системи в єдності «загального», «особливого» та «одиничного», оскільки він дозволяє поєднувати загальні питання економічної теорії з історичною та державною специфікою національної економіки. В його межах теоретичний підхід має доповнюватися вивченням реальних процесів функціонування економіки, а загальні закономірності повинні розглядатися в конкретно-історичних умовах певної країни.

Міністерство освіти Росії ще в 1999 р. затвердило нову освітню спеціальність -

- «Національна економіка» та ввело однойменну дисципліну. Їх становлення супроводжувалося дискусіями, обговореннями в «Російському економічному журналі», узагальненням набутого досвіду. Спектр думок дуже широкий - від зведення дисципліни в ранг сучасної форми політекономії до визнання назви «національна економіка» невдалого та взагалі сумнівів щодо її необхідності.

В Україні становлення нової навчальної дисципліни дискусіями не супроводжувалося, тож ми відчутно поступаємося діапазоном пошуків нових підходів до аналізу національної економіки та кращої структури курсу.

Одним з перших підручників, надрукованих у країні, була «Національна економіка» Б.Ф. Заболоцького [1]. Це був перероблений варіант підручника, що свого часу, в 90-х роках, виходив під назвою «Економіка України» [2]. Природно, що в ньому викладена економічна історія України. Подібний ілюстративний підхід властивий більшості вітчизняних підручників.

Доволі відомий ґрунтовний підручник за редакцією П.В.Круша, що витримав вже кілька видань [3], сприймається як логічне продовження колишніх курсів «Перехідна економіка», «Розміщення продуктивних сил» та «Державне регулювання економіки», на що з усією очевидністю вказує перелік літератури, рекомендованої до кожного розділу.

Навчальний посібник, що був написаний співробітниками першої в країні кафедри економіки України ЛНУ ім. Івана Франка Л.С. Гринів та М.В. Кічурчак, мав на меті дати «цілісне уявлення про функціонування такої складної системи як національна економіка України ... та виокремити особливості розвитку вітчизняної економіки після проголошення незалежності» [4, с.8].

Слід взагалі визнати доволі невдалою структуру курсу, що рекомендована нормативною програмою. Втім, серед вітчизняних підручників та навчальних посібників лише єдиний [5] відтворює цю програму, всі дванадцять тем, абсолютно точно. Іншим виданням властиві спроби покращення запропонованої структури.

У навчальному посібнику за редакцією В.М. Тарасевича виділені мікро-, мезо-, макро- та мегарівні національної економіки, що робить викладення матеріалу більш логічним [6]. Автори посібника за редакцією Л.О. Петкової дещо змінили запропонований порядок тем, поділивши, курс на дві частини - «Методологія та теорія аналізу національної економіки» та «Функціонування національної економіки» [7]. Цей посібник приваблює й доволі широким висвітленням іноземного досвіду. Він один з небагатьох, що не дублює загальновідомих положень економічної теорії.

Необхідність покращення структури курсу не викликає сумнівів. Запропоновані нормативної програмою теми схожі на механічну суміш та не дозволяють всебічно освітити проблеми національної економіки. В курсі мають знайти відображення всі рівні економічної системи: макро-, мікро- та мега-, що дозволить системно відтворити національну специфіку. Потреба докладно досліджувати мезорівень відсутня через наявність окремого предмету «регіональна економіка».

У першому наближенні можна запропонувати таку структуру курсу. Перший розділ охоплює теоретичні основи аналізу, другий розкриває потенціал і пропорції національної економіки. Далі розглядається макрорівень (прогнозування та програмування; фінансове та монетарне регулювання; політика економічного зростання). Наступний розділ присвячений аналізу мікроекономічних аспектів (структурна перебудова, промислова та конкурентна політика; розвиток малого бізнесу; державне підприємництво). Наостанок слід розглянути зовнішньоекономічну стратегію національного розвитку та соціальні пріоритети.

Серед українських та російських економістів доволі поширене переконання, що національна економіка має вивчати конкретно-історичний стан та розвиток окремої держави з позиції не стільки загальних, скільки особливих та специфічних закономірностей. На думку цих авторів, характерною рисою дисципліни є апріорна орієнтація на практику, а її висновки динамічно верифікуються самою економічною дійсністю [8, с.80].

Ілюстративний підхід безумовно потрібний, але подібний акцент викликає незгоду як мінімум з приводу його націленості на позитивний аналіз. Вивчати те, що є, - дуже корисно. Але навряд чи цього достатньо - позитивний аналіз має бути доповнений нормативним, слід з'ясувати, як воно має бути. І тут не обійтися без теоретичних положень та іноземного досвіду. Особливе та одиничне можна відстежити тільки у порівнянні з іншими країнами, лише таким чином можна пересвідчитися в унікальності чи стереотипності рис власної національної економіки.

Як не дивно, але глобалізація не знижує, а, навпаки, підвищує інтерес до дослідження національних економік, значно посилює актуальність вибору шляху подальшого розвитку. При цьому аніскільки не применшується значущість загальних економічних законів, а лише робиться наголос на тому, що вони реалізуються в конкретному середовищі з певними ресурсами та формами господарювання, соціальною та демографічною структурою суспільства, особливостями національного менталітету.

Саме особливості національної економіки мають визначити конкурентні переваги та міжнародні економічні позиції країни. Більш повне врахування своєрідності масової передумовою формування стратегії розвитку і, як наслідок, ефективно) національної моделі економіки.

Список використаних джерел

1. Заболоцький Б.Ф. Національна економіка: підручник / Б. Ф. Заболоцький. - Львів: Новий світ, 2009. - 582 с.
2. Заболоцький Б.Ф. Економіка України: підручник / Б. Ф. Заболоцький. -Львів: Львівський банківський коледж НБУ, 1997. - 580 с.
3. Національна економіка / [підручник / за ред. П.В. Круша]. - К. : Каравела, 2008. - 416 с.
4. Грипів Л.С, Кічурчак М.В.Національна економіка / Л.С. Гринів, М.В. Кічурчак. - Львів: Магнолія, 2009. - 464 с.
5. Мельникова В.І., Мельникова О.П., Сідлярук Т.В., Тур І.Ю., Шведова Г.М. Національна економіка / Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 248 с.
6. Національна економіка / [навч. посібник / за ред. В.М. Тарасевича]. - К.: ЦУЛ, 2009. - 280 с.
7. Національна економіка / [навч. посібник / за заг. ред. Л.О.Петкової]. - К.: МІГ Леся, 2009. - 288 с. Н, Земляков Д.Н. Дисципліна «Национальная экономика»: методолого-теоретические и методические основы / Д.Н. Земляков // Российский экономический журнал. - 2000. - № 9. - С. 75-83.

***Annotation.** The article deals with main problems of teaching such branch of science as national economy. The article reviews the Ukrainian textbooks. The structure of the course and main approaches to the teaching are proposed.*

***Key words:** national economy, subject and structure of the course.*